

1896, 1900 et 1907, ont-ils trouvé place dans les *Propria abbatiarum peculiarium* (pp. 485-486), alors que les missels, on l'a vu, sont classés parmi les *Propria ordinum* (*supra*, n° P 3006 et n° P 3007)?

Signalons, de droite ou de gauche, malheureusement, quelques coquilles d'imprimerie, mais ce n'est pas grave. — Ce que j'avoue ne pas comprendre, c'est le format des ouvrages décrits. L'A. nous donne-t-il le format réel (basé sur la pliure de la feuille de papier) ou le format conventionnel (de tant à tant de centimètres tel format, de tant à tant, tel autre, tout ceci par convention); ou enfin, le format apparent (tel qu'il apparaît sur la règle double décimètre)? — Enfin, pour un bréviaire propre de Marseille (n° P 1317, p. 377), je me trouve en désaccord avec l'A.: pour ma part, je relève, cette année-là, deux éditions différentes, de format réel différent (un in-8°, l'autre in-12), avec des empreintes et des pages de titre différentes, mais toutes les deux produites en la même année par le même Claude Garcin.

L'A., que j'ai l'honneur de connaître depuis maintenant un quart de siècle, me pardonnera ces quelques critiques. Elles visent à corriger ou à améliorer un nombre infime de notices, et non à dire du mal d'un travail considérable, qui rendra les plus grands services aux historiens, aux historiens locaux, à ceux de la liturgie, et aux bibliothécaires. L'ouvrage, outre tout ce que j'en ai déjà dit, est pourvu de tables très complètes: index des bibliothèques, courte bibliographie, index chronologique des missels et des bréviaires, index des imprimeurs et des libraires. Ajoutons pour terminer, que WEALE et BOHATTA ne sont pas pour autant devenus obsolètes. Ils le sont tellement peu que, sur la demande instante de l'abbé AMIET, la maison Hiersemann de Stuttgart vient de les réimprimer.

3bis rue Goyrand
F-13100 Aix-en-Provence

Xavier LAVAGNE d'ORTIGUE

Constant VAN DE WIEL, *Archivalia over de aartsbisschoppen van Mechelen, vanaf de oprichting van het aartsbisdom tot en met de Franse tijd (1559-1815)*, (*Annua Nuntia Lovaniensia*, dl. XXX), Leuven, Uitgeverij Peeters - University Press, 1990, 290 p. ISBN: 90-6831-290-1. 1000 BEF.

«Dit werk bevat de losse documenten uit het aartsbisschoppelijk archief m.b.t. de aartsbisschoppen en de tussentijdse kapittel-vicarissen van het aartsbisdom Mechelen van 1559 [datum van oprichting] tot 1815 [het einde van de Franse Tijd]. Iedere aartsbisschop en kapittel-vicaris wordt ingeleid met een biografische notitie en bibliografie. Op het einde van ieder deel wordt vermeld in welk fonds van het aartsbisschoppelijk archief nog akten van de aartsbisschoppen te vinden zijn. Na de ontleding der akten van de vicarissen-generaal, vooral die *sede vacante*, volgen nog enkele *generalia* over aartsbisschoppen en aartsbis-

dom» (p. 12-13). De akten uit het archief van kapittel en kerkfabriek van Sint-Rombout te Mechelen en uit het archief van het grootseminarie worden in de lijst opgenomen. De bundels der afzonderlijke parochies en de verzamelingen Officialiteit en Kerk en Staat werden nog niet verwerkt.

Naast de opdeling per bisschop of kapittel-vicaris en dan verder volgens de archiefindeling, aangevuld met verwijzingen naar de genoemde andere fondsen, wordt in de marge van de tekst een doorlopende nummering aangebracht (nrs. 1-1480), zodat verwijzingen naar dit werk steeds eenvoudig en eenduidig kunnen zijn. Achteraan vinden we achtereenvolgens een personenregister, een index van plaatsnamen en een zaakregister.

Zowel de wijze waarop zoveel archiefmateriaal ontsloten wordt als de inleidingen op de afzonderlijke aartsbisdommen, maken van dit boek een zeer interessant werk dat op zichzelf reeds veel leert over het concreet functioneren van de Kerk in die tijd en over de verhouding met het wereldlijk gezag. Een nauwkeurige omschrijving van het betrokken gebied ontbreekt en de gewijzigde bisdomindeling in 1801 kan enkel op p. 210-211 worden teruggevonden. Een afzonderlijke bibliografie treffen we evenmin aan. De bibliografie die toch noodzakelijk apart moest worden vermeld, vinden we onopvallend — ze wordt niet vermeld in de inhoudstafel — op p. 250. Tenslotte troffen we nog enkele storende foutjes aan, b.v. de koorlezenaar p. 14 draagt het wapenschild van aartsbisschop J. Hauchinus (vgl. p. 24), wiens naam bovenaan p. 25 en p. 27 foutief gedrukt wordt, de nieuwe parochies werden in 1803 omschreven (p. 211) en Dominicus de Pradt werd door *Pius VII* gezalfd en met een bul bedacht (p. 220).

Premonstratensia treffen we aan i.v.m.:

Antwerpen, Sint-Michiel, nr. 1082 (over de beëdigde pastoor van Nederokkerzeel, 1798);

Dielegem, nrs. 715 (gedicht aan d'Alsace bij gelegenheid van de installatie van de abt, 1750) en 753 (de kardinaal weigert te getuigen in een zaak tussen de abt en iemand uit Wolvertem, 1780);

Leliëndaal, nr. 896 (staat van de inkomsten van de onroerende goederen van het afgeschafte klooster);

Park, nrs. 348 (beslissing van de Geheime Raad dat de abt van Park in zijn hoedanigheid van aartskapelaan van de hertog van Brabant voor alle andere abten zal officieren in begravenissen en andere plechtigheden, die de gouverneur organiseert, 20 april 1674) en 905 (mededeling i.v.m. de afschaffing van de abdij van 't Park, 4 maart 1789);

Postel, nr. 673 (brief over de moeilijkheid tussen de abdij Postel en apostolisch-vicaris Petrus Goovaerts betreffende het pastoraat te Mol, 1720);

Vicoigne, nr. 388 (verlening door de officiaal van Mechelen van een salaris ten nadele van Hieronymus de la Haye, monnik [sic!] van Vicoigne, 5 december 1681);

Tongerlo, nrs. 188 (overdracht van een deel van de parochie Onze-Lieve-Vrouw te Diest naar de parochie van Schaffen, beide parochies van Tongerlo, 28 mei 1653) en 715 (dankgedicht door Jozef vander Achter aan d'Alsace bij een bezoek aan de abdij van Tongerlo, 1727), bovendien zijn er nog de nrs. 548 (gelukwensen bij de verheffing tot kardinaal van d'Alsace vanwege o.a. Joannes-Ignatius Backx, procurator-generaal [en niet prior-generaal!] van de orde van Prémontré, december 1719) en 864 (de president van het Sint-Norbertuscollege te Rome zal een kopie van een rekwest van de aartsbisschop aan de keizer i.v.m. de privilegiën van de *regulares* overhandigen aan de paus, 1781); nr. 908 tenslotte handelt over de aanstelling van administrateurs-commissarissen voor o.a. de abdijen van *Averbode*, *Heylissem* en *Tongerlo* in 1789.

Meer in het algemeen zijn natuurlijk nog veel meer stukken van belang voor de ordesgeschiedenis, b.v. de nrs. 354 (klacht van de regulieren bij Innocentius IX aangaande de gelofte van gehoorzaamheid die de aartsbisschop, strijdig met de exemptie, bij de priesterwijding zou eisen, vóór 12 februari 1678), 373 (i.v.m. de weigering van Rome coadjutor-abten met recht van opvolging te benoemen, 5 april 1675), 533 (de keizer wil één derde van de inkomsten van o.a. de abdijen opeisen voor pensioenen, 1715), 739, 860, 862 (over de regeringsmaatsregelen i.v.m. de minimum professieleeftijd, ook i.v.m. de bruidsschat, ca. 1771-1779), 913, 914 (opheffing van de maatregelen van Jozef II, 1793), 1068 (richtlijnen voor beëdigden, hoe abten en oversten zich tegenover de Roomse voorschriften moeten gedragen, 1799) en 1150 (allerlei verboden van Jozef II, 1786).

Alle hier genoemde stukken werden niet opgenomen in C. VAN DE WIEL, *Praemonstratensia in het aartsbisschoppelijk archief te Mechelen (12de eeuw-1898)*, in *Anal. Praem.*, LX, 1984, p. 185-223.

Abdijstraat 1
B-3271 Averbode

Herman JANSSENS, O. Praem.